

SUMARI

1. [EDITORIAL](#) :
2. [NOTÍCIES](#) : Seminaris, Web, Difusió...
3. [PROPERES CITES](#): Plenària març i Seminari maig
4. [MATERIALS](#): La participació dels actors en el treball en xarxa: *Idees i conclusions*

Plenària Octubre "Els comportaments perturbadors a l'escola", III Fòrum Interxarxes-Diputació de Barcelona (12 de desembre 2008), Taller de Pares (Novembre 2008)

EDITORIAL

L'any que just acaba ho fa amb bones noves: un creixement, en professionals de molts dels serveis adreçats a la infància i família al nostre dte., així com el sorgiment de nous i interessants programes (es el cas del programa ACCES centrat en les dificultats escolars). D'altra banda hem arribat al 9e any de projecte i això indica una consolidació d'Interxarxes amb la participació, cada vegada més nombrosa, dels professionals del dte. D'això es fa ressò la seva assistència regular als espais de formació permanent: Plenàries, Conferència, III Fòrum això com a la incorporació de nous casos i l'èxit de convocatòria de la darrera edició del Taller de pares. De totes aquestes activitats trobareu ressenyes en aquest butlletí.

L'any que comença, 2009, augura també bones perspectives de continuïtat i millora però també ens porta alguns dubtes i incerteses sobre els efectes de la crisi en la ciutadania i en els mateixos serveis. Ja hem constatat els efectes negatius que esta tenint en moltes famílies, en situacions de precarietat i en la previsió de manca de creixement d'alguns projectes.

Per això, ara mes que mai, ens cal el treball en xarxa per afrontar la complexitat de totes aquestes situacions. Com dèiem al recent Fòrum, dedicat a la participació dels actors en el treball en xarxa, ens convé trobar el benefici d'aquesta metodologia que assegurí la seva continuïtat i millora. El requeriment previ es el compromís que cadascú ha de renovar, amb si mateix com a professional, i amb la resta de companys. En aquesta tasca col·lectiva Interxarxes continuarà esforçant-se en oferir propostes, recursos i espais de trobada a tots aquells que vulguin conversar sobre la seva pràctica i que, partint de les seves dificultats i interrogants, vulguin millorar la qualitat de la seva assistència, prenent sempre com a eix el patiment dels subjectes i les seves propostes de canvi.

Comitè Tècnic

NOTÍCIES

Seminari d'Anàlisi de casos : *Els comportaments pertorbadors a l'escola*

A la plenària del proppassat mes d'octubre i en el marc del seminari d'anàlisi de casos, es va presentar sota el títol "*Els comportaments pertorbadors a l'escola*", la història vital d'en C. de 13 anys.

Inicialment el va presentar Dolors Sáez mestra i tutora de l'escola REL, acompanyada pel Dr. Àlex Llissent del CSMIJ. Va actuar com a moderador en Francesc López de l'EAP i el convidat va ser en Francesc Vilà director de l'Àrea Social de la Fundació Cassià Just i vell conegut del projecte Interxarxes.

Després de l'explicació clara i ajustada la història de l'alumne i la seva família, per part de la Dolors, el Dr. Llissent la va complementar amb la informació extreta de la seva assistència al CSMIJ..

Al llarg del debat posterior planava la sensació d'impotència al comprovar que, tot i ser un cas detectat en els primers moments i estar atès per molts serveis i professionals, tanmateix no acabava d'encarrilar-se satisfactòriament. En aquest debat va ser molt interessant la intervenció d'en Francesc Vilà aportant diferents elements que ajudaven a reflexionar i resituar la problemàtica dels alumnes que presenten comportament pertorbadors a l'escola.

Seminari d'Actualització de Serveis: *Servei d'Acolliments Familiars Temporals*

El Servei d'Acolliments Familiars Temporals és un recurs municipal que ofereix una alternativa d'atenció, dins un entorn familiar, a infants les famílies dels quals no se'n poden fer càrrec durant un període concret de temps o en unes franges horàries determinades. L'objectiu, en tots els casos, és el retorn del menor al seu medi familiar.

La família acollidora, des d'una posició solidària, assumeix la cura del nen/a sense expectatives de que l'acolliment esdevingui permanent, comptant amb suport professional permanent.

Malauradament, el banc de famílies acollidores és escàs i permet assumir un número reduït de demandes. Des del projecte Interxarxes hem valorat que valia la pena donar a conèixer aquest recurs entre els professionals de la xarxa, contribuint així a la seva difusió dins la comunitat. És per això que vam convidar a les tècniques responsables del servei : **Inés Ucero** i **Carme Vidal** a compartir la seva experiència amb nosaltres en el marc del Seminari d'Actualització de Serveis del passat 24 d'octubre. Agraïm la seva presència i, de passada, l'esforç de síntesi en la seva exposició.

Per a més informació, es pot contactar amb el Centre de Serveis Socials de referència.

Taller de pares: Pares manipulats?

El taller de pares que es va realitzar en el Centre de Serveis Socials del Carmel, conduït per **Lídia Ramírez** i amb la col·laboració d' **Eva García**, els mesos de novembre i desembre, va estar dedicat per primera vegada a pares amb fills entre 3 i 6 anys. La demanda dels pares va ser recollida en el curs d'una taula rodona: "Educar els fills: i ara com ho faig?" i va convocar a més de trenta pares i mares el primer dia del taller. En aquesta ocasió l'estat de la relació pares - fills va poder palpar-se des de la primera sessió quan alguns pares van plantejar el seu convenciment d'estar sent "manipulats", "crispats" pels seus fills de curta edat. Al costat d'aquest plantejament inicial, també es van plantejar qüestions com si era o no convenient demanar perdó als fills i com tractar la ràbia que genera en els pares que els fills no obeeixin. Per poder treballar aquests problemes i altres, com el tractament del malestar que generen els canvis i les dificultats dels nens en el moment de la separació, es va utilitzar una pel·lícula de **N. Philibert**, "Ser i tenir" i el conte de **Lafcadio Hearn**: "El nen que dibuixava gats". Les conclusions obtingudes en el taller apuntaven que el que els pares interpretaven com manipulació no era sinó una demanda dels fills per a ser escoltats en la seva particularitat, demanda que exigeix, del costat dels pares, un temps per a ser compresa i un temps per a poder tractar-la. Temps que de vegades els pares no es donen, tractant de respondre immediatament o aplicant fórmules tretes de fonts informatives generals.

Conferència del Dr. Guy Briole: "La conversa interdisciplinària en el treball institucional" (28 de novembre 2008)

A la sala d'actes del dte. vam tenir ocasió d'escoltar el Dr. **Guy Briole**, Psiquiatra i Psicoanalista. Cap del servei de psiquiatria del Hospital de Val-de Grâce, París (1988-2005) i assessor de la Red assistencial 11-M (Madrid). "La conversa interdisciplinària en el treball institucional" va ser el títol a partir del qual G.Briole va destacar la dificultat que suposa conversar: *"es un treball precís i difícil que suposa prendre la paraula, fer-ne ús. Implica també escoltar i adreçar-se als altres, conèixer els costums de l'altre"*. En un moment on l'abús dels protocols esdevé, moltes vegades, un oblit significatiu del subjecte que tenim davant, i sobre tot del seu patiment, recordar la centralitat del cas com a eix de la conversa es fonamental.

La paraula té els seus poders i per evitar fer-ne un abús cal centrar la conversa en els interrogants del cas, deixant de banda les discussions d'equip o inter-serveris quan aquestes no fan sinó reforçar els efectes imaginaris de grup. Interessar-se pel cas es aprendre del pacient, suportar la violència que molts cops es fa manifesta en allò més real del conflicte. El treball en xarxa es una bona eina per aquest treball entre varis que mai evita l'acte professional –propi de cadascú- però que col·labora a que sigui un acte de elaboració col·lectiva. La multiplicitat mateixa de la xarxa es un benefici, especialment en casos greus de psicosis, perquè evita que les transferències més persecutòries es focalitzin en un professional.

El Dr. Briole va finalitzar la seva intervenció recordant que no hi ha cap servei o equip que pugui prescindir de l'orientació i la coordinació i que aquesta es irreductible a la gestió.

III Fòrum Interxarxes- Diputació de Barcelona “La participació dels actors (pares, fills, professionals, comunitat) en el treball en xarxa” (12 de desembre 2008)

Amb la participació de més de 250 professionals, del projecte Interxarxes però també d'altres districtes de la ciutat de Barcelona i d'altres municipis de tot Catalunya es va celebrar aquest III Fòrum, organitzat conjuntament amb la Diputació de Barcelona. Com van assenyalar, a l'inauguració, la Sra. **Montserrat Ballarín**, presidenta-diputada de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació i la Sra. **Elsa Blasco**, regidora del dte. d'Horta-Guinardó i presidenta del Consell assessor del projecte Interxarxes, aquest Fòrum suposa un pas endavant en la consolidació dels projectes de xarxa als diferents territoris i un impuls per les noves propostes. Totes dues van coincidir en la necessitat de donar continuïtat tant als projectes endegats com a aquest mateix espai de trobada.

A continuació va tenir lloc, presidida per **l'Àngels Nogué**, coordinadora de l'Àrea de Benestar Social (Diputació de Barcelona), la taula plenària “*La participació dels professionals en el treball en xarxa*” amb la participació de **Joana Alegret**, psiquiatra i psicoterapeuta ; **Joan Serra**, Director revista “Àmbits de Psicopedagogia” i **José R. Ubieto**, coordinador Interxarxes. Tots tres van clarificar les possibilitats i límits del treball en xarxa, diferenciant-lo d'altres estratègies (coordinació, col·laboració) i posant l'èmfasi en el compromís ètic de cada professional en un model que centri els seus esforços en el patiment de les famílies i subjectes atesos i que alhora confiï en els seus recursos i invencions com a principals implicats.

A continuació es va obrir un interessant debat moderat per **Pilar Causapié** (EAIA Horta-Guinardó- Comitè Tècnic Interxarxes) i amb la intervenció del públic.

La sala simultània dedicada a “*Com afavorir la participació dels joves?*” –amb la coordinació de **M. Assumpció Pujol** (Àrea de Benestar Social. Diputació de Barcelona)- va comptar amb la participació dels Ajuntaments de **Cornella**, de **Sant Celoni**, de **Badia del Vallès** i la Fundació **ADSIS**. Barcelona.

L'altre sala va estar dedicada a “*Com afavorir la participació dels pares i nens?*”. Coordinada per **Ramón Almirall** (EAP Horta-Guinardó- Comitè Tècnic Interxarxes) va comptar amb la participació dels Ajuntaments de **L'Hospitalet de Llobregat** ; **Esparraguera**; **Sant Feliu de Llobregat** i del Projecte **Interxarxes**.

La metodologia emprada en aquestes sales, intervencions breus i múltiples al voltant d'interrogants proposats pels coordinadors, va afavorir el debat i la construcció d'hipòtesis de treball i d'anàlisi.

Finalment, a la cloenda, els secretaris de taula **Marta Treviño** (SSAP Horta-Guinardó), **Oscar Molina** (APC Horta-Guinardó) i **Angelina Duran** (Àrea de Benestar Social. Diputació de Barcelona) van fer un excel·lent resum dels temes tractats dels que trobareu més informació a l'apartat **Materials** d'aquest butlletí.

Assumpta Soler, Cap Serveis Personals (Dte. d'Horta-Guinardó) i **Francesc Hernández**, cap d'acció social (Àrea de Benestar Social. Diputació de Barcelona) van tancar la jornada amb unes paraules d'agraïment als assistents i ponents, destacant l'èxit de la convocatòria i els seus desitjos de continuïtat d'aquests projectes pel que suposen de bones practiques a difondre i consolidar.

Difusió : Jornades, Grups de Treball, Articles

Model de prevenció i detecció de situacions de risc social en la infància i l'adolescència des dels Serveis Socials Bàsics. Impulsat per l'Àrea de Benestar Social (Diputació de Barcelona) es va endegar un projecte d'ampli abast, i amb la col·laboració de municipis i entitats de serveis a la Infància, per tal de fer una proposta de model d'intervenció que aprofités les bones practiques existents. En aquest sentit el projecte *Interxarxes* va ser convidat a figurar com un dels projectes en curs, considerat com a un exemple d'aquestes bones practiques en l'atenció interdisciplinària en situacions de risc social en la infància i l'adolescència.

4a Jornada de la Xarxa Local de Serveis a la Infància i l'Adolescència. Mollet del Vallès.

La Xarxa d'Infància de **Mollet del Vallès** te ja una llarga i fructífera trajectòria, que aplega els esforços de molts professionals i serveis de salut, educació i atenció social. Amb el suport, des del seu inici de l'Àrea de Benestar Social (Diputació de Barcelona), el passat 21 de novembre vam celebrar la seva 4a Jornada amb el lema "*Pensem i actuem en clau de xarxa!*". Amb la participació, com a convidat, del coordinador del projecte *Interxarxes* vam debatre sobre aspectes cabdals del treball en xarxa: maneig de la informació, treball de casos i intervenció amb la segona infància. A destacar el programa "***Benvingut Nadó!***" que planteja una tasca preventiva amb la petita infància del seu territori

(<http://www.molletvalles.net/index.php?id=1424>)

PROPERES CITES

▪ **Plenària**

27 de març de 2009 a les 9.15h

Centre Cívic Taxonera

Convidada: Belén Albizu. Psicoterapeuta sistèmica, docent i supervisora Infància i Família. Especialista violència intrafamiliar

Presentació del **projecte ACCES** (Programa d'Acompanyament de Comunitats Educatives) a càrrec de **Noemí Canelles**, Tècnica responsable. Fundació Caixa Catalunya – Fundació ADSIS

▪ **Seminari "*De que pateixen avui els nostres infants: hiperactivitat, depressió, dificultats d'aprenentatge*"**

29 de maig de 2009 de les 9.00-14:30h

Lloc a confirmar

La participació dels actors en el treball en xarxa: *Idees i conclusions* **III Fòrum Interxarxes- Diputació de Barcelona (12 de desembre 2008)**

Ramon Almirall i José R. Ubieta. Comitè Tècnic Projecte Interxarxes

La difusió i generalització de les pràctiques de xarxa es ja una realitat al nostre país. No passa un mes sense que tinguem coneixement d'una nova experiència o de una jornada al voltant del treball en xarxa. Una bona notícia i un millor estímul per tots aquells, que com nosaltres, vam apostar, al seu moment, per la implementació d'aquest treball col·laboratiu.

Ens trobem, a més a més, amb l'existència de canvis rellevants en el panorama de les polítiques públiques i d'atenció a les persones: organitzatius però també legals i metodològics. Tenim un nou marc legal que afecta a les nostres funcions i rols, amb una futura llei d'Infància que donarà carta de naturalesa a les pràctiques de xarxa en l'àmbit de l'atenció a infància i famílies.

Com tota situació de canvi, implica oportunitats i riscos que no estan del tot determinats ja que el desenvolupament real d'aquesta nova organització no serà aliè a la iniciativa i propostes dels mateixos actors de la intervenció social: responsables polítics, tècnic i professionals, sense oblidar les altres entitats professionals i no governamentals.

Es, doncs, un bon moment per continuar sostenint un model de treball que, dins del marc general, aposti per un tractament acurat de les problemàtiques emergents. Un model centrat en la situació-cas més que no pas en el laberint de circuits, protocols i avaluacions productivistes. Un model que asseguri la conversa permanent i regular entre els professionals dels diferents serveis i xarxes implicades: salut, educació i atenció social.

Els projectes de treball en xarxa, ja en curs (alguns amb 8-10 anys de desenvolupament), ens ofereixen un ampli ventall d'experiències per aprendre i extraure conclusions. No partim, doncs, de zero, tenim un bagatge que cal ara socialitzar, compartir i analitzar. Una de les qüestions cabdals per aprofundir en aquestes pràctiques són les estratègies que afavoreixen la participació –sempre necessària- de tots els actors del treball en xarxa: nens, joves, pares, polítics i professionals.

Amb aquesta intenció vam organitzar el III Fòrum Interxarxes, amb col·laboració amb la Diputació de Barcelona i que va comptar amb la presència de més de 250 professionals, del projecte Interxarxes però també d'altres districtes de la ciutat de Barcelona i d'altres municipis de tot Catalunya.

La participació dels actors en el treball en xarxa: professionals, pares i joves

Les “resistències” dels professionals

Alguns professionals, quan reflexionen sobre els límits i possibilitats del treball en xarxa, admeten la seva idoneïtat però es lamenten de la seva inviabilitat. Suposen que la inversió que requereix és un handicap per a la seva implementació i ho viuen com un increment, inviable, de les càrregues de treball habituals. Avui més evident en un sistema d'actuació clarament assistencialista i productivista (predomini avaluatiu dels indicadors d'activitat sobre els de procés). I és cert que, com tota iniciativa, requereix una inversió inicial, fàcilment recuperable després. No obstant això, aquesta és una resistència que en cap cas hem d'obviar perquè respon a un estat de les coses molt real.

El model de treball en xarxa que proposem al projecte Interxarxes, subverteix el model dominant de la derivació protocol·litzada i per tant la primera observació a tenir en compte és que el seu futur depèn del benefici que sàpiga generar per a tots els agents: professionals, usuaris i responsables polítics. Benefici de diversos tipus: en termes de producció de saber, de

millora de la qualitat assistencial, de millora de la cooperació entre serveis i també de l'eficiència de l'actuació.

En deixar que el subjecte mateix sigui un agent del saber i no un objecte, els dispositius mateixos esdevenen un recurs amb un ús possible per al subjecte, diferent de la simple classificació. Al posar l'accent en l'ús que es fa dels dispositius, la qüestió és com coordinar i evitar la deriva del subjecte. El principi d'ordenament és apuntar al problema particular de cada subjecte, allò que fa de punt de detenció per a ell i és per això que la seva participació esdevé imprescindible.

Pel que fa al vincle interprofessional, ha d'estar presidit per la confiança i per la necessària co-responsabilitat en les decisions i acords. Acceptem com punt de partida la incompletud mateixa de tota resposta. Mai hi ha *La solució*, hi ha una pluralitat de maneres, algunes millors que unes altres. En aquest sentit tot acte professional implica un risc ja que no existeix la garantia absoluta que donaria l'Altre, que no existeix com aquest garant absolut. Això ens obliga al respecte mutu, entès com el reconeixement d'aquesta falta primordial, a partir de la qual ens posem a treballar junts. Aquesta co-responsabilitat no només no eludeix la responsabilitat individual del d'un en un, sinó que la pressuposa. No és possible respondre amb l'altre, si un mateix no respon ell, en primer lloc.

Algunes de les estratègies que poden afavorir aquesta participació dels professionals:

1. Treballar a partir del desig col·laboratiu de cadascú, segons el temps d'implicació
2. Motivació sense imposició
3. Mostrar públicament resultats, malgrat siguin experimentals
4. Recolzar-se en altres experiències en curs i d'orientació similar
5. Visibilitat de la incidència col·lectiva del projecte
6. Un lideratge compartit amb àmplia participació

Reconceptualitzant la mirada sobre els joves

La participació intencional, aquella que cerquem els professionals quan intervenim amb joves, abasta diferents manifestacions i vies però té un objectiu comú: promou que el jove es faci càrrec de les seves coses: estudis, feina, relacions personals, familiars i/o socials. En aquest sentit cerca contrariar la inèrcia actual que tendeix a la dependència dels subjectes dels objectes que l'envolten (Internet, mòbils, menjar, tòxics,...). Aquesta idea de la participació no es pot reduir, doncs, a una xifra, que indicaria la presència d'aquests joves en les activitats que organitzem.

Aquestes vies avui tenen trets diferenciadors respecte el passat. Si bé la tradició assenyalava l'afiliació i la pertinença formal a una associació i/o institució com a via regida de la participació, avui observem com, al costat d'aquesta fórmula menys present en els joves, trobem altres maneres de connexió/desconnexió que configuren cicles que finalitzen i recomencen de manera constant.

En qualsevol cas, les vies de participació sempre s'han d'ajustar en cada cas als tipus d'objectius, als recursos disponibles i als desitjos dels propis joves.

Les diferents experiències presentades mostraven aquesta diversitat que anava des de projectes de xarxa, amb una forta complexitat, estables i regulars, adreçats a joves en situacions de risc (Xarxa d'Adolescents de Cornellà i Centre Obert de la Fundació ADSIS) a projectes més focals implementats a partir de situacions-problemes (Sant Celoni Games o Mediació als IES de Badia del Vallès).

Tots ells van coincidir en algunes estratègies bàsiques per tal d'afavorir la participació real dels joves:

1. Reconceptualitzar la nostra mirada sobre els joves, massa criminalitzada en certs discursos i en la visió que difonen els Media. Una percepció més positiva de les capacitats i desitjos dels joves afavorirà el fet de donar-los més poder (*empowerment*).

2. Tenir en compte les seves propostes: els seus codis, els seus espais, el seu ús de les noves tecnologies, els seus ritmes com a elements de definició pròpia de la seva identitat.
3. Introduir la lògica col·lectiva en aquesta participació que només es pensable en termes de procés. Per això cal establir processos d'acolliment, donar-se el temps necessari per aquest treball col·lectiu i emmarcar-lo en un pla de treball en xarxa.
4. Mostrar explícitament el nostre interès pel patiment dels joves, a vegades mut i silenciosos. Això implica que l'acompanyament es faci des de la proximitat i amb la implicació real dels professionals que els hi fan costat.
5. Tenir una inserció al territori: la participació requereix d'un escenari propi del jove i d'un territori d'actuació comú dels professionals.

Afavorint la participació de les famílies

Més enllà de l'atenció individualitzada que habitualment reben les famílies i cadascun dels seus membres, des dels diferents serveis, en els darrers anys s'han incrementat les iniciatives institucionals adreçades a les famílies, dutes a terme amb abordatges col·lectius de la intervenció, compatibles amb l'esmentada atenció personalitzada.

Les característiques d'aquestes activitats són molt diverses i abasten des d'accions preventives en l'àmbit de la salut comunitària, fins a grups col·laboratius i d'autoajuda en els quals participen persones en condicions semblants de risc o de dificultat. En molts dels casos les activitats es proposen afavorir l'aprofitament dels propis recursos de les persones participants, propiciant-ho a partir de la dinamització a càrrec dels professionals que la condueixen.

Aquestes activitats mobilitzen sovint serveis de diferents xarxes: educativa, social, de lleure, de salut o de justícia que, com s'ha pogut comprovar a través d'experiències compartides, multipliquen la bondat de la seva incidència quan són capaces d'intercanviar mirades i criteris propis de cadascuna d'aquestes àrees o xarxes.

Troblem exemples d'aquest fet quan veiem que la convocatòria d'una activitat és assumida pels diferents serveis, independentment de que després la realització corri a càrrec d'un d'ells. En altres casos s'han pogut aprofitar experiències d'altres xarxes i serveis, per reinventar noves experiències aprofitant els encerts i les errades d'actuacions anteriors.

A les experiències presentades a la taula sobre la *participació de pares i fills*, es van poder compartir actuacions preventives en l'àmbit de la salut comunitària (Xarxa d'infància de Sant Feliu de L.) així com altres activitats de caràcter preventiu, o d'orientació i suport (*Grup de mares monoparentals*, activitat a càrrec de l'Ajuntament d'Esparreguera, *Taller de pares* del projecte Interxarxes d'Horta Guinardó i *Grup de famílies acollidores extenses*, del programa d'Infància de l'Ajuntament de l'Hospitalet de L.).

En tots els casos, la reflexió dels professionals havia portat a petites modificacions de les activitats presentades que, al llarg de la seva història s'ajustaven per tal d'afavorir la participació de les persones usuàries. Es buscava la participació no només en el sentit de propiciar que s'acostessin nous usuaris a l'activitat, sinó també que, un cop s'hi havien incorporat, en fossin participants actius. És per això que les diferents reflexions presentades s'aturen a considerar aspectes relatius a la forma de convocar les persones usuàries, al lloc on es realitzarà l'activitat o l'horari més adient, però també es para atenció a aspectes com els recursos per facilitar la interacció entre els participants en el curs de l'activitat que comparteixen.

Totes les experiències presentades van coincidir en algunes estratègies bàsiques per tal d'afavorir la participació de pares, mares o criatures, segons les diferents activitats presentades. Entre el que es va compartir podem destacar:

1. El valor positiu d'atorgar un caràcter voluntari a les activitats proposades. S'observa que pot afavorir-se la participació, la inscripció o l'assistència, a través de la intervenció específica d'un o altre professional que orienta les famílies, però convé que qui hi assisteix, senti que ha estat ell o ella qui ha decidit d'anar-hi. Per això, la forma d'informar o divulgar l'activitat es converteix en una actuació important en sí mateixa.

2. La voluntarietat no està renyida amb el compromís, sinó ben al contrari. Diverses activitats de caràcter del tot voluntari, propicien la inscripció i un cert compromís d'assistència, com una forma de promoure la vinculació. D'aquesta manera l'activitat esdevé voluntària i alhora comporta assumir una responsabilitat.
3. Facilitar la informació sobre les activitats des de diverses fonts, procurant també que sempre que es pugui hi hagi actuacions de recordatori en llocs pròxims a l'usuari potencial (en uns casos els centres educatius i en altres centres cívics freqüentats per alguna altra activitat) amb algun grau d'implicació per part de persones d'aquest lloc que tenen algun vincle anterior amb els usuaris potencials.
4. Partir, sempre que l'activitat ho permeti, dels interessos específics evidenciats per part dels participants, tant en la programació de l'activitat, com en l'ajustament al llarg del seu desenvolupament.
5. Les diferents experiències fugen de models estandarditzats que podrien impedir als professionals acomodar-se prou a la singular realitat dels participants. Un exemple el podem trobar amb el taller de pares, on se subratlla la diferència respecte a altres experiències com les "escoles de pares". En els tallers no es pretén *ensenyar a fer de pares*, sinó buscar de forma compartida maneres de que les coses vagin millor a la relació familiar.
6. En algunes experiències es va posar èmfasi en la importància de crear un clima d'acord mutu entre els participants que permeti preservar la confidencialitat quan l'activitat en grup doni lloc a revelacions de caràcter privat. Es tracta d'un aspecte rellevant atès que moltes d'aquestes activitats es duen a terme en entorns comunitaris de barri o de poble on les persones es coneixen fàcilment.
7. S'ha destacat també la importància d'utilitzar espais prou a l'abast, així com d'evitar la utilització d'espais o entorns excessivament tintats d'una característica determinada. Un centre cívic, o un centre social del barri o poble, és més neutre per a segons quina activitat, que podria generar resistències a alguns participants, especialment sensibles, si es convoca a la seu d'algun servei que l'usuari identifica amb altres funcions molt definides.

Un cop més s'ha posat de manifest que el treball en xarxa permet, més enllà de l'afrontament col·laboratiu dels casos, l'encontre entre professionals per al contrast d'experiències, la discussió i la reflexió.

Redacció d'aquest núm.: Ramon Almirall, Júlia Laorden, Francesc López, Lúdia Ramírez, Teresa Torres, José R. Ubieta